

УДК 72:711

Л. Г. ВАСИЛЕНКО

ФОРМУВАННЯ ІНТЕРНАЦІОНАЛЬНИХ КУЛЬТУРНИХ КОНТАКТІВ УКРАЇНИ В 1920-Х РОКАХ

Протягом віків формування української культури, і архітектури зокрема, проходило під впливом сусідніх країн. Актуальним це явище було і в післяреволюційний період, коли Україна входила до складу багатонаціональної держави – СРСР.

Розвитку інтернаціональних культурних контактів СРСР, (в тому числі і України), з країнами Заходу і Сходу в двадцяті роки ХХ століття сприяли такі фактори: соціальні, економічні, політичні, культурно-історичні.

Поява нового напрямку в архітектурі нашої країни була обумовлена зростаючими потребами соціалістичного суспільства, ритмом життя, революційними зрушеннями. Перед зданими були поставлені актуальні завдання: відбудова існуючих та проектування соціалістичних міст та робітничих селищ, нових типів житлових та суспільно-громадських будівель.

В зазначений період в Західній Європі відбувався підйом соціальних вимог та потреб трудящих, який все активніше визначав суспільну думку. Цей момент хвилював прогресивних буржуазних соціологів, архітекторів, які прагнули засобами архітектури створити кращі умови для життя трудящих. Виникли ідеї „міст-садів”, „економічного житла”, застосування нових конструкцій і матеріалів. Важке становище трудового класу в капіталістичному світі спонукало видатних зданих європейських країн: В.Гропіуса, Ле Корбюзьє, Г.Мейєра, А.Люрса до зміни соціальних умов засобами архітектури. Розвиток отримали ідеї машинного виробництва. На зміну іраціоналістичним та експресивним течіям в культурі, мистецтві та архітектурі прийшов раціоналізм.

На думку істориків, можливість вирішення соціальних проблем в СРСР надихало прогресивних архітекторів на створення нових об'єктів. З іншого боку, архітектори нашої країни уважно вивчали професійний досвід зданих Європи, Америки. (1)

Будівництво нових об'єктів вимагало розвитку будівельно-виробничої галузі. Починаючи з 1923 року в Україні швидко поновлюється житлове будівництво, витрати на яке до кінця 1920-х років склали більше чверті капітальних вкладень в народне господарство. На нові будівлі асигнувалось 11,1% грошових коштів. Житловий фонд Донбасу збільшився на 72% (1, с.247). В великих містах активно будували 4-х, 7-ми поверхові житлові будинки, зводили су-

спільно-громадські заклади. Важка промисловість зросла з 1929 року по 1932 рік в 2,4 рази (2). В той же час в капіталістичному світі йшов процес зменшення виробництва. Депресія панувала в економіці Європи. Так, промислове виробництво в Англії зменшилось на 88,4% в 1932 р. порівняно з 1928 роком; в Німеччині на 60,2%; Франції – на 75,6% (1, с.188).

В Україні досить швидко розвивались галузі: будівництво; енергетика; машинобудування, завдяки зростанню яких розширились будівництво і архітектура.

Одним з важливих моментів в розвитку міжнародних культурних контактів було встановлення зовнішніх дипломатичних зв'язків. 16 квітня 1922 року між СРСР та Німеччиною відбулося підписання Рапальського договору (2). Пізніше 5 листопада 1922 року відбулося підписання додаткової умови про розповсюдження Рапальського договору на Українську, Білоруську, Грузинську, Азербайджанську, Вірменську та Далекосхідну республіки (2, с.28). Ці угоди передбачали розвиток наукових, економічних і культурних зв'язків.

З 1924 року встановлюються дипломатичні контакти з Англією, Італією, Норвегією, Австрією, Грецією, Данією, Швецією, Китаєм, Монголією, Францією. В 1925 році підписуються договори про співдружність з Японією, в 1930 році – з Болгарією і США. Ці кроки відкривали шлях до співробітництва (2). В країнах Європи в економіці, галузях культури і науки ці контакти набували більшого прискорення завдяки „Всесоюзному обществу культурных связей с заграницей” – ВОКС (1925 г. Москва). В 1926 році в Харкові було організовано „Всеукраїнське товариство культурних зв'язків із закордоном” –ВТКЗ – яке складалося з відділів: наукового; економічного; технічного і пролетарського мистецтва і архітектури. ВОКС і ВТКЗ активно працювали в напрямку організації архітектурних, мистецьких експозицій, екскурсій, конференцій, міжнародних конкурсів, проводили обмін досвідом між вітчизняними і закордонними фахівцями (2).

Важливу роль в підтримці культурних зв'язків відігравали закордонні товариства, створені за ініціативою прогресивних громадських діячів Бельгії, Німеччини, Польщі, Чехословаччини, Франції. Головною засадою створення цих товариств був зростаючий інтерес до культури молодої держави, а їх діяльність полягала в об'єктивному висвітленні культурних процесів, що мали місце в нашій країні. Вже в 1926 році в країнах Заходу нараховувалось 16 товариств, а в 1931 році їх було понад 42 (3).

Важливим кроком в прискоренні культурного розвитку та творчих міжнародних контактів було налагодження між Наркомосвіти Росії і України загальної освітньої політики (1,6).

Значну роль в підтримці творчих контактів займав Головополітпросвіт при Наркомосвіти УРСР, який пропагував нові художні форми в літературі, мистецтві і культурні досягнення в СРСР і за кордоном; допомагав організовувати архітектурні, мистецькі виставки, конкурси, конференції, з'їзди, диспути (4).

Діяльність Головнауки (Головне управління наукових організацій) також сприяло формуванню і розвитку інтернаціональних контактів. Увага зосереджувалась на вивченні наукових досліджень країн Заходу. Активну участь в творчих контактах брало Центральне бюро книгообміну (4).

В Україні на той час найбільше поширення мали культурно-освітні заклади, до яких відносились: в селах – червоні куточки, хати-читальні, сільські дома, а в місті – клуби.

На початку 1928 року в республіці нараховувалось 11 тис. клубів, 7,8 тис. бібліотек; видавалось 234 найменування газет (4). До кінця першої п'ятирічки кількість клубів збільшилась до 13,4 тис. і бібліотек до 10,2 тис.; видавалось понад 2037 найменувань газет (6, с.4).

В республіканських часописах, заснованих в двадцяті роки, висвітлювалось культурне життя, відбудова країни. Центрами підготовки спеціалістів були архітектурно-будівельні факультети в існуючих і створених після революційного часу вищих закладах та технікумах. Продовжували працювати відділення комунальної і будівельної справи, що існували при Київському Політехнічному інституті.

В Києві були створені: будівельний технікум і Художній інститут (1924 р.), до складу яких входили архітектурні відділення.

На основі Художніх технікумів в Харкові і Одесі були організовані в 1922 році інститути з архітектурними відділеннями. Діяльність їх була активною і в багатьох випадках протилежною в зв'язку з існуванням різних творчих концепцій – традиційної і новаторської.

Всі українські вищі заклади підтримували зв'язки з московськими, ленінградськими архітектурними відділеннями, цікавилися діяльністю прогресивних зарубіжних майстрів архітектури і шкіл (7). Під керівництвом професорів студенти архітектурно-будівельних факультетів України приймали участь у всесоюзних, міжнародних конкурсах, виставках, творчих диспутах, конференціях, практичній діяльності (7,8).

Дослідження історичного матеріалу свідчить про існування об'єктивних факторів, які сприяли розвитку інтернаціональних контактів України з зарубіжними країнами.

Список літератури

1. Історія Української РСР. –Київ; Наукова думка, 1977. Т.7. - С.400.
2. Летопись внешней политики СССР. 1917-1978. Т.2. М. - С. 250-258.
3. ЦГА УССР. Ф.166.-ОП.9., Л.131-138. Дело 17/331.
4. Культурне будівництво в Українській РСР. –Київ: Держ.вид-во, 1959; Т.1. - С. 155-183.
5. Часопис «Зоря», 1929 рік, № 7. - С.20.
6. Газета «Культура і побут», 1925 рік, № 20, 31 травня. - С.3.
7. Часопис «Нова генерація», 1928 рік, № 8. - С.131.
8. Часопис «Червоний шлях», 1928, № 9-10. - С.231.

Анотація

В статті на основі історико-документального матеріалу показані аспекти формування інтернаціональних контактів України в 20-х роках ХХ століття.

Аннотация

В статье на основании историко-документальных материалов показаны аспекты формирования интернациональных контактов Украины в 20-х годах ХХ столетия.